

Jaarverslag Kiesraad 2022

Uitgave en redactie

Kiesraad

Den Haag, maart 2023

ISSN: 2590-0331

Fotografie

De foto's uit dit jaarverslag mogen niet worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder toestemming van de bron.

Contact

Bureau Kiesraad

Postadres

Postbus 20011, 2500 EA Den Haag

Bezoekadres

Muzenstraat 85, 2511 WB Den Haag

T 070 426 62 66

E kiesraad@kiesraad.nl

W www.kiesraad.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Organisatie	6
2. Verkiezingen	12
3. Adviezen	16
4. Registraties partijnamen en benoemingen	23
5. Rechtszaken	25
6. Kennis en communicatie	31
7. Netwerk – nationaal en internationaal	33
8. Financiën	35

Voorwoord

De gemeenteraadsverkiezingen van afgelopen voorjaar stonden wederom in het teken van de coronapandemie. Hoewel de maatregelen waren afgeschaald ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen, golden er opnieuw bijzondere maatregelen, zoals het vervroegd stemmen op maandag en dinsdag voorafgaand aan de verkiezingsdatum.

In zijn evaluatie constateerde de Kiesraad dat de gemeenteraadsverkiezingen over het algemeen goed zijn verlopen. Wel adviseerde de Kiesraad om de regels voor het registreren van partijnamen en de kandidaatstelling op een aantal punten aan te passen, zodat deze in iedere gemeente op dezelfde wijze kunnen worden toegepast. Onze dank gaat uit naar alle medewerkers en vrijwilligers die met hun enorme inzet deze verkiezingen mogelijk maakten.

Voor de leden en de medewerkers van de Kiesraad stond 2022 in het teken van de eerste voorbereiding op de nieuwe taken van Kiesraad. Naar verwachting gaat de Kiesraad per 1 januari 2024 de kwaliteit van de uitvoering van verkiezingen beoordelen en bevorderen. Eind december ging het wetsvoorstel waarin deze nieuwe taken beschreven staan in consultatie. Binnen het bureau van de Kiesraad kreeg de voorbereiding op de nieuwe taken dit jaar concreet vorm met de start van het team Regie en Kwaliteit Verkiezingsketen.

Vanaf de zomer is gewerkt aan de voorbereiding op de inwerkingtreding van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen. De Kiesraad stelde voor de komende Provinciale Staten en waterschapsverkiezingen het controleprotocol vast waarmee de verschillende werkzaamheden worden gecontroleerd. Samen met het Ministerie van BZK organiseerde de Kiesraad hierover voorlichtingsbijeenkomsten.

De aanbesteding voor het Digitaal Hulpmiddel Verkiezingen (DHV) werd gegund aan Paragon Customer Communications. Het DHV zal gebruikt worden bij het indienen van de kandidatenlijsten door politieke partijen en het vaststellen van de verkiezingsuitslag en dient ter vervanging van de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV2020).

Het bureau van de Kiesraad kende dit jaar door de voorbereiding op de nieuwe taken een forse instroom van nieuwe medewerkers. Helaas werden we op personeelsgebied dit jaar zwaar getroffen door het kort na elkaar overlijden van twee medewerkers. Wij bewaren en koesteren onze vele mooie herinneringen aan hen.

In 2022 zagen we dat het vertrouwen in verkiezingen op veel plekken in de wereld onder druk staat. In Nederland moet iedereen de uitslag van verkiezingen kunnen vertrouwen. Daarom werkt de Kiesraad, samen met alle betrokken partijen, ook in 2023 hard aan een eerlijk, transparant en controleerbaar verkiezingsproces.

Wim Kuijken

Voorzitter

Stembus in de Muiderkerk in Amsterdam
Foto: ANP | Sabine Joosten

1. Organisatie

Verkiezingen en kiesrecht zijn belangrijke pijlers van onze democratie. Een zorgvuldige en transparante vaststelling van de uitslag is daarvoor van groot belang. De Kiesraad stelt uitslagen van landelijke verkiezingen vast en is onafhankelijk adviesorgaan én kenniscentrum op het gebied van kiesrecht en het verkiezingsproces. De Kiesraad maakt zich daarbij sterk voor een robuust verkiezingsproces en betrouwbare verkiezingsuitslagen.

Wettelijke taken

De Kiesraad heeft de volgende wettelijke taken:

- De Kiesraad is het centraal stembureau bij de verkiezingen van de Eerste Kamer en Tweede Kamer en van de Nederlandse leden van het Europees Parlement. De Kiesraad:
 - registreert de namen (aanduidingen) en logo's van politieke partijen;
 - beoordeelt en nummert de ingeleverde kandidatenlijsten;
 - stelt de officiële verkiezingsuitslagen vast;
 - benoemt nieuwe leden van de Eerste Kamer, Tweede Kamer en het Europees Parlement wanneer er vacatures ontstaan.
- De Kiesraad adviseert de regering en het parlement over uitvoeringstechnische zaken op het gebied van kiesrecht en verkiezingen. Hierbij gaat het vooral om conceptwetsvoorstellen tot wijziging van Kieswetgeving. Een enkele keer adviseert de Kiesraad ongevraagd.

Niet wettelijke taken

De Kiesraad is het kennis- en informatiepunt over kiesrecht en verkiezingen. Gemeenten, provinciale griffies, politieke partijen, kiezers en media kunnen het gehele jaar door bij ons terecht. In verkiezingstijd stellen we samen met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) het Informatiepunt Verkiezingen in. Zowel begin 2022 als aan het eind van het jaar was het informatiepunt actief. Aan het begin van het jaar was het informatiepunt actief in verband met de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022. Aan het eind van het jaar werd het informatiepunt weer actief met het oog op de verkiezingen van 15 maart 2023: Provinciale Staten, waterschapsbesturen, eilandsraden en kiescolleges.

De Kiesraad:

- adviseert de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State over kiesrechtelijke geschillen waarbij de Kiesraad niet zelf partij is;
- ontwikkelt en beheert de verkiezingssoftware die in de hele verkiezingsketen gebruikt wordt voor de kandidaatstelling en vaststelling van verkiezingsuitslagen;
- beheert de Databank Verkiezingsuitslagen waarin (historische) verkiezingsuitslagen zijn opgenomen.

Nieuwe taken voor de Kiesraad

Het kabinet is voornemens de Kiesraad enkele nieuwe taken en verantwoordelijkheden te geven, met het oog op toekomstbestendige robuuste verkiezingen. De wetgeving die de grondslag van deze nieuwe taken vormt, bestaat uit 2 delen:

- Het eerste deel, het Wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen, is in juni 2022 bij de Tweede Kamer ingediend¹ en
- Het tweede deel, het Wetsvoorstel kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces, is eind 2022 in consultatie gegaan.²

De nieuwe taken in deze wetsvoorstellen gaan over kwaliteitsbevordering in de verkiezingsketen. De Kiesraad krijgt met de nieuwe taken en bevoegdheden een belangrijke centrale ondersteunende, instruerende en beoordelende rol in het verkiezingsproces. Daarnaast krijgt de Kiesraad aanvullende wettelijke taken als beheerder van de programmatuur die wordt gebruikt bij het proces van kandidaatstelling en vaststelling van de uitslag.

¹ Wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen, *Kamerstukken II 2022/23*, 36150

² Wetsvoorstel kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces

Digitale middelen in het verkiezingsproces

De Kiesraad wordt verantwoordelijk voor het beheer en de beveiliging van de programmatuur die in de hele verkiezingsketen wordt gebruikt bij het berekenen en vaststellen van verkiezingsuitslagen. Dit is deels codificatie van de bestaande praktijk. Nieuw is dat het gebruik van de programmatuur die de Kiesraad ter beschikking stelt verplicht wordt.

Het wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen regelt dat de Kiesraad, de gemeenten die zorgen voor de ICT-voorzieningen en diegenen die de uitslagen invoeren duidelijke verantwoordelijkheden en bevoegdheden krijgen voor het beheer, de aansluiting en het gebruik van de programmatuur. Zo wordt de Kiesraad verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen, de betrouwbare werking en de beveiliging van de uitslagprogrammatuur. Op dit moment zijn de gemeenten zelf verantwoordelijk voor het installeren en beheren van de programmatuur. Met de invoering van het wetsvoorstel kan de Kiesraad als beheerder voorschriften opstellen voor de aansluiting en het gebruik, en zorgen voor de naleving van die voorschriften.

Tegelijk met dit wetsvoorstel werkte de Kiesraad aan de ontwikkeling van nieuwe en betere programmatuur. In mei 2022 gunde de Kiesraad hiervoor de opdracht. Uitgangspunt bij deze nieuwe programmatuur is dat deze wordt gehost in een centrale omgeving via een besloten netwerk. Hierdoor kan de Kiesraad het gebruik van het programma monitoren en tijdig maatregelen nemen als er onregelmatigheden worden geconstateerd.

Kwaliteitsbevordering

De kwaliteitsbevorderende rol van de Kiesraad is gebaseerd op de volgende drie pijlers:

1. Ondersteunen van de organisatie van verkiezingen (middels ondersteuning, instructies, kwaliteitsstandaarden en het vaststellen van modellen) *voorafgaand* aan een verkiezing.
2. Waarnemen en indien nodig bijsturen (om de kwaliteit te bevorderen) *tijdens* een verkiezing.
3. Beoordelen van het verloop van de verkiezing (via een rapportage en advies aan het vertegenwoordigend orgaan) *na* een verkiezing.

Ook wordt de wettelijke adviestaak van de Kiesraad uitgebreid. De Kiesraad heeft de bevoegdheid om de regering en de Staten-Generaal te adviseren in uitvoeringstechnische aangelegenheden die het kiesrecht of de verkiezingen betreffen. Deze adviesbevoegdheid wordt verbreed, zodat de adviesbevoegdheid ten aanzien van verkiezingen wettelijk niet meer beperkt is tot uitvoeringstechnische aangelegenheden.

Organisatieontwikkeling

De nieuwe taken hebben ook gevolgen voor de interne organisatie. Zo werd in 2022 het bureau van de Kiesraad ter voorbereiding op de nieuwe taken aanzienlijk uitgebreid (naar ca. 30 fte), werden de verschillende werkzaamheden goed in beeld gebracht en startte een intern professionaliseringstraject.

In 2022 startte het team Regie en Kwaliteit Verkiezingsketen. Dit past bij de ontwikkeling en nieuwe taken van de Kiesraad. Het team Regie en Kwaliteit Verkiezingsketen wordt belast met de adviserende, kwaliteitsbevorderende rol richting gemeenten en bij het zorgen voor waarnemingen op de dagen waarop er gestemd wordt. Vooralnog bestaat het team uit vijf medewerkers.

Op HR-gebied werd in 2022 een personeelshandboek vastgesteld waarin onder andere de begeleiding en ontwikkeling van medewerkers is beschreven en de aandacht voor personeelszorg. Ook werd een plan gemaakt voor de verdere ontwikkeling van de interne informatiehuishouding (IHH) en stelde de Security Officer een Jaarplan Informatie Beveiliging op dat in 2023 verder wordt ingevuld.

Er werd gewerkt aan het opstellen van een nieuw organisatie- en formatierapport dat in het voorjaar 2023 wordt afgerond en vastgesteld en dat mede ziet op de uitvoering van de nieuwe taken. Ook werd de mandaatregeling aangepast op de actualiteit van de organisatieontwikkeling. Daarnaast zijn heldere afspraken gemaakt over de samenwerking tussen de personeels-vertegenwoordiging en de bestuurder in deze fase van organisatieontwikkeling, dit om het medewerkers- en organisatiebelang goed met elkaar in lijn te hebben en houden. Er werd een nieuwe planning-en-controlcyclus ontwikkeld waardoor de sturing op inhoudelijke capaciteit en benodigde inzet van middelen het komend jaar kan worden verbeterd.

Verder startte de Kiesraad met het beschrijven, vastleggen en actualiseren van de werkprocessen. Hiermee gaan we in 2023 verder. Er werd een plan ontwikkeld om de interne huisvesting te laten aansluiten bij de eisen van deze tijd en bij de nieuwe taken en manier van werken van de Kiesraad. In 2023 komt dit plan tot uitvoering. Tot slot werkten we aan het versterken van de samenwerking tussen bureau en de raadsleden in de totstandkoming van de adviezen en betrokkenheid van raadsleden bij uitvoerende taken van de Kiesraad. En in een communicatiestrategie legden we de visie en missie van de Kiesraad vast, definieerden we kernwaarden en werkten we samen met de medewerkers 'het verhaal' van de Kiesraad uit.

Leden Kiesraad

De Kiesraad bestaat uit zeven leden, die voor een periode van vier jaar bij Koninklijk besluit worden benoemd. Benoeming vindt plaats op basis van onafhankelijkheid, deskundigheid op het gebied van kiesrecht en verkiezingen en daaraan gerelateerde of daarvoor relevante beleidsterreinen. Ook maatschappelijke kennis en ervaring spelen een rol bij de benoeming van de leden. In 2022 heeft de Kiesraad een nieuw lid verwelkomd en zijn drie leden voor een tweede termijn herbenoemd.

De Kiesraad bestond in 2022 uit:

Drs. W.J. Kuijken. Voorzitter. Benoemd met ingang van januari 2021.

Wim Kuijken is onder meer ook voorzitter van de Raad van Commissarissen van de Nederlandsche Bank en van de Raad van Toezicht van het Kadaster, van de Luchtverkeersleiding Nederland en van het Amsterdam UMC. Van 2010 tot 2019 was hij Deltacommissaris, Regeringscommissaris voor het Deltaprogramma.

Prof. dr. R.B. Andeweg. Vicevoorzitter. Als lid benoemd in 2017 en herbenoemd in 2021.

Rudy Andeweg is emeritus-hoogleraar Empirische Politicologie aan de Universiteit Leiden.

H.E. Reukema-Gevers. Als lid benoemd in 2018 en herbenoemd in 2022.

Hestia Reukema-Gevers is werkzaam als project- en programmadirecteur bij de gemeente Rotterdam.

Ir. R. Prins. Als lid benoemd in 2018 en herbenoemd in 2022.

Ronald Prins is cybersecuritydeskundige en bestuurder van Hunt & Hackett.

Mr. A.B.L. de Jonge. Als lid benoemd in 2019 en in 2022 als lid herbenoemd (per 1 januari 2023).

Aat de Jonge is ruim dertig jaar burgemeester geweest in verschillende gemeenten. Tot 2018 was hij burgemeester van Dronten.

Drs. J.M.A. Kemna. Als lid benoemd in 2021.

Hanny Kemna is IT-auditor, toezichthouder en bestuursadviseur, gespecialiseerd in de kwaliteit van informatie- en communicatietechnologie, financiën, innovatie en bedrijfsvoering. Van 1992 tot 2014 was zij verbonden aan accountantsorganisatie EY, vanaf 1999 als partner IT Assurance and Advisory.

Mr. L.J. Griffith. Als lid benoemd per 1 juli 2022.

Laetitia Griffith is onder meer lid van de raad van commissarissen van ABN AMRO en voorzitter van de raden van toezicht van het Nederlands Filmfonds en van Save the Children.

Prof. mr. J.E. van den Brink. Als lid benoemd in 2017, lid tot 1 juli 2022.

Jacobine van den Brink is hoogleraar Bestuursrecht aan de Universiteit van Amsterdam.

Op de [website van de Kiesraad](#) vindt u een actueel overzicht van de nevenfuncties van de Kiesraadleden.

Bureau van de Kiesraad

De Kiesraad wordt in zijn taken ondersteund door een bureau. Aan het hoofd van het bureau staat een tweekoppige directie die belast is met de dagelijkse leiding: de secretaris-directeur Pamela Young en sinds december 2021 de plaatsvervangend secretaris-directeur a.i. Luc Donners, met name belast met de transitie van de Kiesraad naar verkiezingsautoriteit. De voorzitter van de Kiesraad is door de minister van Binnenlandse Zaken aangewezen als hoofd van dienst (in de zin van artikel 4, eerste lid, onderdeel b, van het Algemeen Rijksambtenarenreglement).

Het bureau bestond eind 2022 uit ca. 30 fte (exclusief externe inhuur) verdeeld over drie inhoudelijke teams met ieder een teamleider: Juridische Zaken Kennis en Advies (JKA), IT en Informatiebeleid (I&I) en het nieuwe team Regie en Kwaliteit Verkiezingsketen (RKV). Daarnaast is er een Stafafdeling bestaande uit de onderdelen Communicatie, Bedrijfsvoering en Officemanagement met ieder een coördinator.

Stemlokaal in sporthal in Breda
Foto: ANP Hollandse Hoogte | Erald van der Aa

2. Verkiezingen

Voor het derde jaar op rij waren er bij de verkiezingen bijzondere maatregelen van toepassing vanwege de COVID-19-pandemie. Omdat het gezondheidsrisico was afgenomen, golden er minder beschermende maatregelen. Zo was briefstemmen dit keer niet aan de orde en was het houden van afstand niet langer verplicht. De Kiesraad constateerde dat de stemming en uitslagvaststelling bij de gemeenteraadverkiezingen van 2022 over het algemeen goed en zonder incidenten was verlopen. De Kiesraad ziet zeker bij verkiezingen met veel betrokken partijen en centrale stembureaus de noodzaak voor een heldere en eenduidige inrichting van het verkiezingsproces. Daarin is volgens de Kiesraad nog enige winst te behalen. Op andere vlakken zijn momenteel al de nodige trajecten gaande om te komen tot een versterking van het verkiezingsproces. De Kiesraad is graag bereid er met zijn inzet aan bij te dragen dat kiezers ook in de toekomst met vertrouwen aan het verkiezingsproces kunnen deelnemen.

Bijzondere maatregelen

De bijzondere maatregelen vanwege COVID-19 waren nog van kracht tot 1 juli 2022. Of de maatregelen na die datum verlengd moesten worden, vond de Kiesraad primair een politieke wegging. Sommige maatregelen staan op gespannen voet met de kernwaarden van het verkiezingsproces en gemeenten hadden te maken met een verhoogde uitvoeringslast. Verlenging lag volgens de Kiesraad dan ook alleen voor de hand als dit met het oog op het gezondheidsrisico nodig is. Zo kostte het gemeenten dit jaar weer veel moeite om voor drie stemmingsdagen de extra bezetting van

vier leden op elk stembureau rond te krijgen. Ook waren er zorgen over het moment van tellen van de vervroegd uitgebrachte stemmen en de gevolgen daarvan voor het verstrekken van vervangende stembescheiden. Bij de herindelingsverkiezing op 23 november 2022 waren er geen bijzondere maatregelen meer van kracht.

Toen bleek dat de tijdelijke basis van de bijzondere maatregelen verviel, heeft de Kiesraad zich in zijn adviezen uitgelaten over wat er nodig is om voorbereid te zijn op een eventuele nieuwe pandemie. Maatregelen die een afweging vragen van de rechten en belangen van kiezers konden volgens de Kiesraad het beste overwogen worden als er meer bekend is over het gezondheidsrisico van de pandemie. Alleen dan kan een goede afweging worden gemaakt tussen de maatregelen om de gezondheidscrisis te beheersen en de waarden die aan het verkiezingsproces ten grondslag liggen. Wel was het mogelijk om in de Kieswet maatregelen op te nemen die op zichzelf geen nadere afweging vragen van de rechten en belangen van kiezers en die de voortgang van de stemming tot doel hebben. Mocht zich kort voorafgaand aan een dag van stemming een pandemie voordoen, dan is er minimaal geregeld dat eventuele maatregelen aansluiten bij hoe de uitvoering van de stemming in de Kieswet wordt voorgeschreven.

Gemeenteraadsverkiezingen

De Kiesraad was bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 en de herindelingsverkiezing van november 2023 meer dan bij landelijke verkiezingen op de achtergrond betrokken. De herindelingsverkiezingen vonden plaats in Hellevoetsluis, Brielle en Westvoorne. Deze gemeenten gingen samen in de nieuwe gemeente Voorne aan Zee. De gemeente Hellevoetsluis organiseerde de verkiezing. De Kiesraad ondersteunde gemeenten vooral met verkiezingssoftware en praktisch advies. Daarnaast was de Kiesraad betrokken bij diverse beroepszaken, en werden inlichtingen verstrekt aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Eerder waren al trajecten in gang gezet om de kandidaatstellingsprocedure te verbeteren en om de kwaliteit van de uitvoering van verkiezingen te vergroten. Het afgelopen jaar is ambtelijk veel werk verricht om te zorgen dat deze trajecten in de toekomst hun vruchten kunnen afwerpen.

De Kiesraad constateerde in het evaluatieadvies dat de gemeenteraadsverkiezingen in het algemeen goed zijn verlopen. Bij deze verkiezingen zijn veel verschillende partijen en centraal stembureaus betrokken. Dat maakt een heldere en eenduidige inrichting van het verkiezingsproces noodzakelijk.

Uitslagvaststelling

Het proces van uitslagvaststelling wordt voortdurend verbeterd om de uitslagen transparanter en beter controleerbaar te maken. De Kiesraad vindt dit belangrijk omdat dit bijdraagt aan het vertrouwen in het verkiezingsproces. Zo zorgt de publicatie van processen-verbaal met uitslagen op internet voor een grotere transparantie en betere controleerbaarheid van de uitslag.

Veel gemeenten hadden de vereiste documenten binnen enkele dagen na de stemming op hun website gepubliceerd. De indruk bestaat dat resterende gemeenten er gewoonweg niet tijdig aan toe kwamen dat te doen, gelet op alle andere bezigheden kort na de dag van stemming. Deze samenloop van bezigheden speelt met name bij gemeenteraadverkiezingen waar de gemeentelijke organisatie in die dagen ook belast is met een eventuele centrale telling, de voorbereiding van de zitting van het centraal stembureau en het geloofsbriefonderzoek.

Een andere stap die kan bijdragen aan het vertrouwen in het verkiezingsproces is de inzet van elektronische telapparatuur. De Kiesraad herhaalde dit jaar zijn oproep om de komende jaren concrete stappen te zetten in die richting. Het experimenteren met een kleiner, elektronisch telbaar stembiljet is daarvoor een bescheiden eerste stap. In de loop van het jaar bleek dat dit experiment niet bij de herindelingsverkiezing van november 2022 zou worden uitgevoerd.

Digitale middelen

Bij de verkiezingen konden politieke partijen, gemeenten en centraal stembureaus ook dit jaar weer de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV2020) gebruiken. OSV2020 bestaat uit drie onderdelen:

- OSV2020-PP voor politieke partijen voor het opstellen van kandidatenlijsten;
- OSV2020-KS voor het vaststellen van de definitieve kandidatenlijsten;
- OSV2020-U voor het vaststellen van de uitslag en zetelverdeling.

Politieke partijen en gemeenten konden met behulp van de drie onderdelen gestructureerd en methodisch het verkiezingsproces doorlopen. Waar nodig konden gebruikers een beroep doen op de helpdesk van de leverancier.

Controles

De Kiesraad stelde in samenwerking met de VNG, en in opdracht van het Ministerie van BZK, controleprotocollen op voor de gemeenteraadsverkiezingen en de herindelingsverkiezingen. De gemeenten controleerden door middel van een steekproef handmatig of de met OSV2020 gegenereerde totalen en de zetelverdeling op lijstniveau correct zijn verlopen. In geen van de controles werd een verschil geconstateerd in de telling of de zetelverdeling. Op grond van de bevindingen kon worden vastgesteld dat de door OSV2020 gegenereerde totalen correct waren.

Pentesten en onderzoek OSV2020

De beveiliging en het up-to-date houden van softwarecomponenten heeft prioriteit. Onderdeel hiervan is het laten uitvoeren van zogeheten penetratietesten en onafhankelijke toetsingen op de onderdelen die gebruikt worden voor de vaststelling van de uitslag. Deze onderzoeken richten zich niet alleen op risico's en kwetsbaarheden, maar controleren ook of de beveiliging van voldoende

niveau is en werkt zoals verwacht. OSV2020 heeft de onderzoeken goed doorstaan. Daarbij was ook aandacht voor verdere aanscherpingen en verbeteringen met als doel een adequate beveiliging in de toekomst.

Nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen

2022 was het laatste jaar waarin uitslagen traditiegetrouw altijd op woensdagavond werden geteld door het stembureau en hertellingen slechts in beperkte gevallen mogelijk waren. Per 1 januari 2023 is de procedure voor het vaststellen van de verkiezingsuitslagen aangepast. Gemeenten en centraal stembureaus zijn daarmee beter in staat om fouten in het tel- en optelproces te voorkomen, te onderzoeken en te herstellen. In voorbereiding op het nieuwe stelsel paste de Kiesraad in 2022 de programmatuur OSV2020-U aan en ontwikkelde de te gebruiken controleprotocollen.

Doorontwikkeling

In 2022 is de doorontwikkeling van OSV2020 afgerond waardoor het geschikt is voor alle verkiezingstypes. Met het oog op het ontwikkel- en implementatietraject van DHV is het onderhoudscontract van OSV2020 verlengd tot juli 2025. Wetswijzigingen kunnen onder dit contract nog door de leverancier in OSV2020 ingebouwd worden.

Digitaal Hulpmiddel Verkiezingen

Begin mei 2022 rondde de Kiesraad de Europese aanbesteding voor de bouw van het Digitaal Hulpmiddel Verkiezingen (DHV) af. De opdracht is aan Paragon Customer Communications gegund. Paragon gaat de applicatie en de bijbehorende technische infrastructuur ontwerpen, bouwen en testen. De oplevering van de DHV-applicatie is voorzien in 2023. Bij de oplevering van de software test de Kiesraad of de functionaliteiten goed werken zodat de software goedgekeurd kan worden. Ook vinden testen door externe partijen plaats. Hierna kan de uitrol plaatsvinden naar de gebruikers, die ook worden betrokken bij de ontwikkeling. Deze uitrol wordt zowel met de gemeenten als met de gebruikers tijdig voorbereid. De doorlooptijd van de bouw en uitrol van DHV bepaalt tijdens welke verkiezing DHV voor het eerst ingezet kan worden. De Kiesraad gaat er nu in de planning vanuit dat DHV voor het eerst zou kunnen worden ingezet bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in 2024.

3. Adviezen

De Kiesraad bracht in 2022 elf adviezen uit.³ Een aantal adviezen had te maken met de nieuwe procedure voor het vaststellen van verkiezingsuitslagen die per 1 januari 2023 in werking trad. Hiervoor moest de nadere regelgeving worden vastgesteld. Met het oog op de invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland en het instellen van het kiescollege niet-ingezetenen adviseerde de Kiesraad over de benodigde regelgeving. Tot slot adviseerde de Kiesraad over de verbetering van de kandidaatstellingsprocedure, het treffen van gezondheidsmaatregelen bij verkiezingen en het verloop van de gemeenteraadsverkiezingen van 2022.

De Kiesraad bracht in 2022 de volgende adviezen uit:

1. *Advies over de wijziging Kiesbesluit in verband met de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen en de invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland (28 maart 2022)*
2. *Advies over het besluit kiescollege niet-ingezetenen en wijziging van het Kiesbesluit (11 april 2022)*
3. *Advies over verbetering van de kandidaatstellingsprocedure (11 mei 2022)*
4. *Advies over de evaluatie van de gemeenteraadverkiezingen van 2022 (23 mei 2022)*

³ Alle adviezen van de Kiesraad zijn te vinden op <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties>.

5. *Advies over de wijziging van de Kiesregeling in verband met de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen (13 juni 2022)*
6. *Advies over de wijziging van de Kiesregeling in verband met de definitieve invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland (27 juni 2022)*
7. *Advies over de wijziging van de Wet publieke gezondheid en de Kieswet vanwege de structurele grondslag voor het treffen van gezondheidsmaatregelen bij verkiezingen (27 juni 2022)*
8. *Advies over de wijziging van het Kiesbesluit houdende vaststelling van nadere regels over de programmatuur die bij verkiezingen wordt gebruikt ten behoeve van de vaststelling van de verkiezingsuitslag (1 september 2022)*
9. *Advies over de toevoeging van een pandemieafdeling aan de Kieswet (26 september 2022)*
10. *Advies over de regeling kiescollege niet-ingezetenen en wijziging van de Kiesregeling (10 oktober 2022)*
11. *Advies over de wijziging van het Kiesbesluit in verband met het stellen van regels ten behoeve van het houden van een verkiezing in tijden van pandemie (toevoeging pandemieafdeling) (24 oktober 2022)*

1. Advies over de wijziging Kiesbesluit in verband met de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen en de invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland

In voorbereiding op de inwerkingtreding van de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen was voorgesteld om het Kiesbesluit te wijzigen. De voorgestelde wijzigingen in het Kiesbesluit waren voornamelijk van technische aard en waren het gevolg van de wijziging in de wetgeving. Het advies bleef daarom beperkt tot de wetstechnische en uitvoeringstechnische gevolgen van de voorgestelde wijzigingen. De Kiesraad merkte bijvoorbeeld op dat de technische eisen die aan partijlogo's worden gesteld verwarrend zijn voor partijen, het centraal stembureau onnodig belasten en onvoldoende aansluiten bij de technische kenmerken van een digitaal aan te leveren logo. De Kiesraad deed daarom een concreet voorstel voor nieuwe technische eisen.

Het ministerie heeft een belangrijk deel van de voorgestelde technische eisen overgenomen en het voorstel overeenkomstig het advies van de Kiesraad aangepast.

2. Advies over het besluit kiescollege niet-ingezetenen en wijziging van het Kiesbesluit

Nederlanders die in het buitenland wonen krijgen vanaf 2023 indirecte invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer. Net zoals kiezers in Nederland dat via de Provinciale Staten hebben. Voor de kiezers buiten Nederland wordt aan de Eerste Kamerverkiezing deelgenomen door de leden van een speciaal te vormen kiescollege. De leden daarvan worden rechtstreeks gekozen door de Nederlanders in het buitenland. Voordat deze wetswijziging in werking trad, adviseerde de Kiesraad over de voorgenomen inrichting en werkwijze van dit kiescollege en het centraal stembureau voor de kiescollegeverkiezing. De Kiesraad adviseerde over de bezwaarmogelijkheid bij de openbare zittingen van het centraal stembureau over de vaststelling van de kandidatenlijsten en de

verkiezingsuitslag. Ook adviseerde de Kiesraad te verduidelijken dat voor het stemmen bij volmacht zowel de instemming nodig is van de volmachtenemer als van de voorzitter van het kiescollege.

Het ministerie heeft de adviezen van de Kiesraad deels overgenomen en het voorstel en de toelichting overeenkomstig aangepast.

3. Advies over verbetering van de kandidaatstellingsprocedure

In het evaluatieadvies over de Tweede Kamerverkiezing van 17 maart 2021 heeft de Kiesraad gepleit voor een spoedige verbetering van de kandidaatstellingsprocedure. Met name werd aandacht gevraagd voor de uitvoeringstechnische gevolgen van een verhoging van het aantal vereiste ondersteuningsverklaringen en de controle en beoordeling van de ingediende kandidatenlijsten. Over de inrichting van de kandidaatstellingsprocedure adviseerde de Kiesraad dat bezien moest worden welke stappen binnen dit proces (verder) kunnen worden gedigitaliseerd. Ook adviseerde de Raad dat er meer tijd moest komen voor het centraal stembureau om de kandidatenlijsten vast te stellen. De Kiesraad opperde verder dat het verplicht gebruik van software behulpzaam zou kunnen zijn in het voorkomen van fouten en het eenvoudig vaststellen ervan. Als kiezers ondersteuningsverklaringen ook digitaal kunnen afleggen, moeten er extra waarborgen worden ingebouwd om het risico op ronselen weg te nemen. Dat kan door te regelen dat een kiezer een afgelegde ondersteuningsverklaring kan intrekken.

Met het ministerie vinden ambtelijke gesprekken plaats over de uitvoering van de verbeterpunten die de Kiesraad in zijn advies noemt. Ook is overleg gevoerd met de gemeenten en politieke partijen over de huidige procedure en of zij verbetering zien in de geadviseerde maatregelen. Het ministerie is voornemens om in het voorjaar van 2023 aan de Kamer een hoofdlijnennotitie te sturen over de voorgenomen versterking van de kandidaatstellingsprocedure.

4. Advies over de evaluatie van de gemeenteraadverkiezingen van 2022

De Kiesraad adviseerde zoals gebruikelijk na afloop van de verkiezingen over het verloop ervan. De stemming en uitslagvaststelling zijn over het algemeen goed en zonder incidenten verlopen. Bij gemeenteraadsverkiezingen zijn de lokale politiek en de gemeentelijke organisatie nauw betrokken. Gemeenteambtenaren hebben eens in de vier jaar te maken met de kieswettelijke procedures van het registreren van aanduidingen en de kandidaatstelling. Juist wanneer mensen minder bekend zijn met die procedures, is het belangrijk dat het proces helder en eenduidig is ingericht, zodat er geen twijfel bestaat over een correcte toepassing van het verkiezingsproces. Hierin is enige winst te behalen. Allereerst door het intensiveren van de informatievoorziening, maar ook door de Kieswet zo aan te passen dat een eenduidige toepassing mogelijk is. De Kiesraad deed enkele concrete suggesties daarvoor op het gebied van de registratie van aanduidingen, de wijze van vermelding van kandidaten op de lijst en de wijze van vermelding als meerdere aanduidingen boven een lijst worden samengevoegd.

Het ministerie heeft aangegeven de suggesties van de Kiesraad te willen betrekken bij de voorgenomen verbetering van de kandidaatstellingsprocedure.

5. Advies over de wijziging van de Kiesregeling in verband met de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen

In voorbereiding op de nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen werden de nieuwe standaardformulieren (modellen) vastgesteld die in dat proces gebruikt worden. De modellen zullen in de praktijk gebruikt en geraadpleegd worden door mensen die dat niet dagelijks doen. De Kiesraad zag daarin het risico dat men door de vele nieuwe modellen en de wijze van naamgeving en nummering het overzicht snel verliest. De Kiesraad adviseerde daarom om de nummering en naamgeving van de modellen te vereenvoudigen. Ook voor enkele specifieke modellen stelde de Kiesraad een vereenvoudiging voor.

Het advies over een vereenvoudigde naamgeving en nummering van modellen is door het ministerie niet overgenomen. Wel is een groot aantal suggesties over specifieke modellen overgenomen. Waar mogelijk is gebruikgemaakt van gelijkkluidende teksten en begrippen, en zijn overbodige invulvelden verwijderd.

6. Advies over de wijziging van de Kiesregeling in verband met de definitieve invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland

De afgelopen jaren hebben experimenten plaatsgevonden met een kleiner formaat stembiljet voor kiezers die vanuit het buitenland stemden. Het kleinere stembiljet is gemakkelijker per post te versturen. Vorig jaar is besloten dat de experimenten voldoende aanleiding gaven om het kleinere stembiljet voor gebruik buiten Nederland definitief in te voeren. In deze wijziging van de Kiesregeling stonden de te gebruiken standaardformulieren (modellen) centraal. Op enkele plekken vond de Kiesraad dat de modellen meer instructie en informatie konden bevatten om de gebruikers verder te ondersteunen. Ook adviseerde de Kiesraad over welke gegevens op het voorgestelde overzicht van kandidaatsgegevens moesten staan.

Het ministerie heeft de adviezen van de Kiesraad deels overgenomen en het voorstel en de toelichting overeenkomstig aangepast. Een aantal suggesties wordt bij een volgende wijziging van de Kiesregeling betrokken.

7. Advies over de wijziging van de Wet publieke gezondheid en de Kieswet vanwege de structurele grondslag voor het treffen van gezondheidsmaatregelen bij verkiezingen

Sinds de start van de COVID-19-pandemie zijn er met het oog op de bescherming van de publieke gezondheid diverse tijdelijke maatregelen genomen om het risico op verspreiding van het virus te verkleinen. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport stelde voor om bepaalde maatregelen

een permanente plek te geven in de Wet publieke gezondheid, zoals de hygiënevoorschriften voor in het stemlokaal of bij de openbare zittingen van het centraal stembureau. De Kiesraad vond dat er niet al een wettelijke grondslag kan zijn om kiezers de toegang tot het stemlokaal te ontzeggen zonder een nadere uitwerking van de in het stemlokaal na te leven gezondheidsmaatregelen. Gezien het belang van de kiezer om in persoon aan de stemming deel te nemen was dat volgens de Kiesraad te ingrijpend. Verder vroeg de Kiesraad in zijn advies aandacht voor mensen die bijstand verlenen in het stemhokje en voor het vestigen van een stemlokaal in een gebouw dat niet openbaar toegankelijk is. De Kiesraad riep tot slot op om in de Kieswet een paragraaf op te nemen met maatregelen die op zichzelf geen nadere afweging vragen van de rechten en belangen van kiezers en die de voortgang van de stemming tot doel hebben.

Het ministerie heeft enkele van de adviezen van de Kiesraad overgenomen. De regering vond het ontzeggen van de toegang tot het stemlokaal in bepaalde gevallen noodzakelijk om een verkiezing veilig te laten verlopen. Verder heeft het ministerie gewezen op de voorgenomen uitwerking in de Kieswet van een aantal maatregelen.

8. Advies over de wijziging van het Kiesbesluit houdende vaststelling van nadere regels over de programmatuur die bij verkiezingen wordt gebruikt ten behoeve van de vaststelling van de verkiezingsuitslag

Het wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen dat in juni 2022 aan de Kamer is aangeboden, heeft als doel dat het gebruik van de uitslagprogrammatuur bij de vaststelling van verkiezingsuitslagen betrouwbaar, veilig, transparant en controleerbaar is. Door dit wetsvoorstel komt de verantwoordelijkheid voor het beheer en de beveiliging van de uitslagprogrammatuur bij de Kiesraad te liggen. Het wetsvoorstel bevat de basisbeginselen van betrouwbaarheid, beveiliging, transparantie en controleerbaarheid. De nadere invulling en de beoogde uitvoering daarvan, wordt geregeld in dit voorstel tot wijziging van het Kiesbesluit.

De Kiesraad is als beoogd beheerder van de uitslagprogrammatuur in een eerder stadium geconsulteerd over het wetsvoorstel. Ook over deze wijziging van het Kiesbesluit is al op ambtelijk niveau overlegd. In het advies gaf de Kiesraad aan het in grote lijnen eens te zijn met de genoemde wijzigingen van het Kiesbesluit. Wel adviseerde de Kiesraad om in de nota van toelichting enkele punten nader te specificeren. Bijvoorbeeld waar het gaat om de monitoring van de data of de plaats waar de server van de voorziening gehost wordt.

Het gewijzigde Kiesbesluit is nog niet ingediend bij de Tweede Kamer. Daardoor is nog niet bekend welke aanbevelingen van de Kiesraad zijn overgenomen.

9. Advies over de toevoeging van een pandemieafdeling aan de Kieswet

Het kabinet houdt er rekening mee dat in de toekomst nieuwe infectieziekten kunnen uitgroeien tot een pandemie. Het huidige verkiezingsproces is op die situatie momenteel niet berekend. Om goed voorbereid te zijn is voorgesteld om in een nieuwe afdeling van de Kieswet een structurele voorziening op te nemen voor het houden van verkiezingen tijdens een pandemie. Deze maatregelen worden geactiveerd zodra zich een infectieziekte voordoet die potentieel tot een pandemie kan uitgroeien. De Kiesraad adviseerde om maatregelen die een afweging vragen van de rechten en belangen van kiezers nu niet op voorhand in de Kieswet op te nemen. Tijdelijke maatregelen leggen een extra druk op de uitvoering en daarom adviseerde de Kiesraad verder om een termijn van minimaal drie weken te stellen voor het nemen van enkele specifieke maatregelen met grotere uitvoeringsconsequenties. Het gaat dan om het verlengen van de termijn voor het afleggen van ondersteuningsverklaringen en de digitale mogelijkheid voor het indienen van bezwaren bij enkele openbare zittingen.

De voorgenomen wijziging is nog niet ingediend als wetsvoorstel bij de Tweede Kamer. Daardoor is nog niet bekend welke aanbevelingen van de Kiesraad zijn overgenomen.

10. Advies over de regeling kiescollege niet-ingezetenen en wijziging van de Kiesregeling

Het kabinet is van plan om Nederlanders die in het buitenland wonen indirecte invloed te laten uitoefenen op de samenstelling van de Eerste Kamer door middel van een speciaal te vormen kiescollege. Voorgesteld werd om de verkiezing van dat kiescollege aan de bestaande modelformulieren toe te voegen en enkele specifieke modellen en regelingen vast te stellen. De Kiesraad adviseerde de modelformulieren te verduidelijken om verwarring bij kiezers en kandidaten te voorkomen. In een enkel geval leek het de Kiesraad beter om een apart model voor de kiescollegeverkiezing vast te stellen in plaats van de kiescollegeverkiezing te integreren in een bestaand model.

Het ministerie heeft de adviezen van de Kiesraad deels overgenomen en het voorstel en de toelichting overeenkomstig aangepast.

11. Advies over de wijziging van het Kiesbesluit in verband met het stellen van regels ten behoeve van het houden van een verkiezing in tijden van pandemie (toevoeging pandemieafdeling)

Het wetsvoorstel om een pandemieafdeling toe te voegen aan de Kieswet introduceert enkele specifieke maatregelen die van kracht zijn zodra zich een infectieziekte voordoet die potentieel tot een pandemie kan uitgroeien. De nadere invulling en de beoogde uitvoering hiervan, worden geregeld in de voorgestelde wijziging van het Kiesbesluit. De Kiesraad deed een aantal aanbevelingen. Allereerst benadrukte de Kiesraad het belang van de bezwaarmogelijkheden van kiezers tijdens digitale openbare zittingen, zonder dat zij dit voorafgaand aan de bekendmaking van

het voorgenomen besluit moeten melden. Ten tweede vond de Kiesraad het wenselijk als het onderwerp van bezwaar kenbaar wordt gemaakt om een goede regie tijdens digitale zittingen te kunnen waarborgen door het centraal stembureau. Tot slot beval de Kiesraad aan om de afwijking van de gebruikelijke termijnen bij het stemmen met een verlopen identiteitsbewijs te beargumenteren en aan te geven waarom een onderscheid in termijnen tussen kiesgerechtigden in Nederland en in het buitenland wenselijk is.

De wijziging is nog in behandeling. Daardoor is nog niet bekend welke aanbevelingen van de Kiesraad zijn overgenomen.

Campagneborden langs de Hofvijver voor de gemeenteraadsverkiezingen 2022
Foto: ANP | Sandra Uittenbogaart

4. Registraties partijnamen en benoemingen

Registraties

In 2022 registreerde de Kiesraad zes aanduidingen in het register voor de Tweede Kamerverkiezingen. Bij een van deze aanduidingen werd ook een logo geregistreerd. Ook werd bij een reeds geregistreerde aanduiding een logo geregistreerd. In het register voor de verkiezingen van het Europees Parlement en in het register voor de Eerste Kamerverkiezingen werden geen aanduidingen geregistreerd.

Schrappingen

In 2022 zijn er geen partijnamen geschrapt uit het register voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Benoemingen

De Kiesraad benoemt nieuwe leden wanneer er vacatures ontstaan in de Eerste Kamer, de Tweede Kamer en het Europees Parlement. In 2022 werden 26 Tweede Kamerleden benoemd, waarvan vijftien in tussentijdse vacatures en elf in tijdelijke vacatures wegens ziekte of zwangerschap. Het aantal benoemingen in de Tweede Kamer was opvallend hoger dan in de jaren daarvoor. Dit heeft twee

oorzaken. De formatie van het nieuwe kabinet in januari 2022 werden diverse Kamerleden minister of staatssecretaris. Hierdoor hield hun Kamerlidmaatschap op en werden nieuwe leden benoemd. Dit leidde tot acht tussentijdse benoemingen en één tijdelijke benoeming. Daarnaast nam, net als in het voorgaande jaar, het aantal tijdelijke vacatures toe.

In de Eerste Kamer vonden vijf benoemingen plaats. Dit waren allemaal tussentijdse vacatures. Van deze vacatures ontstonden er twee naar aanleiding van de formatie in januari 2022. In het Europees Parlement benoemde de Kiesraad één lid in een tussentijdse vacature. Ook deze vacature ontstond door de formatie.

Aantal tussentijdse en tijdelijke benoemingen

	2018	2019	2020	2021	2022
Tweede Kamer	16	15	9	15	26
– tussentijds	13	11	7	7	15
– tijdelijk	3	4	2	8	11
Eerste Kamer	11	10	6	19	5
Europees Parlement	0	2	3	4	1

Receptie van de Raad van State in Den Haag
Foto: Rijksoverheid | Richard van Elferen

5. Rechtszaken

In 2022 werd twee keer beroep ingesteld tegen de Kiesraad in zijn functie als centraal stembureau. In deze rechtszaken trad de Kiesraad als verweerder op. Daarnaast was de Kiesraad als extern deskundige betrokken bij 15 andere rechtszaken. Hierbij verstrekte de Kiesraad inlichtingen op verzoek van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling). De uitspraken kunnen bij evaluatie door de Kiesraad aanleiding geven tot verbetering van informatievoorziening of tot een advies over wijziging van de wet- en regelgeving.

De Kiesraad als verweerder

Beroep tegen het niet tijdig beslissen op een bezwaarschrift

Enkele kiezers dienden op 25 maart 2021 bezwaar in tegen het verloop van de Tweede Kamerverkiezing. Het bezwaarschrift was bestemd voor de Kiesraad maar werd afgegeven bij de balie van het gemeentehuis in Amsterdam. In september heeft de Kiesraad het bezwaar doorgestuurd gekregen en zich niet-ontvankelijk verklaard, inmiddels hadden de bezwaarmakers echter al beroep aangetekend bij de rechtbank Amsterdam vanwege het uitblijven van een beslissing op hun bezwaar. De rechtbank oordeelde zich onbevoegd om van het beroep kennis te nemen. In hoger beroep werd deze uitspraak door de Afdeling gecorrigeerd.⁴ Een bestuursrechter is namelijk wel bevoegd kennis

⁴ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@134627/202204271-1-a2/>

te nemen van een beroep op het niet tijdig beslissen op een bezwaarschrift. Het inhoudelijke beroep was ongegrond; de Kiesraad had volgens de Afdeling namelijk het bezwaar terecht niet-ontvankelijk verklaard. Het is niet de Kiesraad maar de Tweede Kamer der Staten-Generaal die als vertegenwoordigend orgaan op grond van de Grondwet en de Kieswet beslist over het geldige verloop van een verkiezing.

Beroep tegen de doorwerking van aanduidingen

Op 22 december 2021 deed de Kiesraad een openbare kennisgeving van de voor de Tweede Kamerverkiezingen geregistreeerde aanduidingen in verband met de doorwerking van deze aanduidingen bij de verkiezing van de leden van de gemeenteraden. Een kiezer ging daartegen in beroep en meende dat landelijke partijen onvoldoende afstand konden nemen van de landelijke politiek en zich daarmee niet goed konden inzetten voor lokale belangen. De Afdeling oordeelde dat de kennisgeving van de Kiesraad geen besluit is en hiertegen geen beroep openstaat. Het beroep werd daarom niet-ontvankelijk verklaard.⁵

De Kiesraad als extern deskundige

Beroep tegen registratie van een aanduiding

Het centraal stembureau voor de gemeenteraadsverkiezing in Landsmeer had op 11 januari 2018 op verzoek de aanduiding 'Lokaal Landsmeer' ingeschreven in het register van aanduidingen. Een kiezer ging daartegen in beroep. Volgens de Afdeling was de kiezer daarmee te laat en kon hij niet meer in beroep tegen een registratiebesluit van enkele jaren eerder.⁶ De aanduiding mocht daarom gewoon gebruikt worden.

Beroep tegen registratie van een aanduiding

Het centraal stembureau voor de gemeenteraadsverkiezing in Landsmeer had op 20 december 2021 op verzoek de aanduiding 'Lijst Hop en Honing' ingeschreven in het register van aanduidingen. Een kiezer ging daartegen in beroep. Volgens de Afdeling was het belang van de kiezer daarbij niet rechtstreeks betrokken en onderscheidde dat belang zich niet van andere kiezers in Landsmeer. Met de conclusie dat de kiezer geen belanghebbende was, verklaarde de Afdeling het beroep niet-ontvankelijk.⁷

⁵ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@128452/202200014-1-a2/>

⁶ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@128451/202200031-1-a2/>

⁷ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@128453/202200010-1-a2/>

Beroep tegen registratie van een aanduiding

Het beroep richtte zich tegen het besluit van het centraal stembureau van 21 december 2021, waarbij voor een politieke groepering de aanduiding 'Maastricht Vooruit' was ingeschreven in het register voor de verkiezing van de leden van de raad van de gemeente Maastricht. Een kiezer vond dat deze aanduiding gelijkenis vertoonde met een informele vereniging uit Maastricht. De Afdeling verklaarde het beroep niet-ontvankelijk omdat het verschuldigde griffierecht niet was voldaan en omdat de kiezer overigens ook geen belanghebbende was bij het besluit.⁸

Beroep tegen een onvolledig registratieverzoek

Het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad van Nijmegen had het verzoek tot registratie van de aanduiding 'NijmegenAnders!' afgewezen omdat het verzoek niet volledig was. De groepering ging daartegen in beroep en betoogde dat late aanvulling verschoonbaar was omdat de groepering moeilijkheden ervaarde bij het indienen van alle stukken. De Afdeling oordeelde dat het zich niet met het strikte stelsel van de Kieswet verdraagt dat het centraal stembureau de gelegenheid biedt om een registratieverzoek nog na de laatste dag aan te vullen.⁹ Het verzoek kon om die reden niet alsnog worden aangevuld en de moeilijkheden die de partij bij indiening had ervaren, kwamen voor rekening van de partij. Door vlak voor de uiterste indieningsdatum nog een verzoek in te willen dienen, heeft de groepering het risico genomen dat het verzoek te laat compleet zou zijn.

Beroep tegen het schrappen van een kandidaat

Het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad van Haarlem schrapte een kandidaat van de kandidatenlijst van Trots op Nederland (TROTS) omdat de ondertekening van de instemmingsverklaring onvoldoende overeenstemming vertoonde met die op de overgelegde kopie van het identiteitsbewijs. Het centraal stembureau kon daardoor niet vaststellen dat de handtekening op de instemmingsverklaring daadwerkelijk door de kandidaat was gezet. De indiener van de lijst ging hier, samen met de kandidaat, tegen in beroep. De Afdeling constateerde dat de handtekening beperkte gelijkenis vertoonde en dat geen van de betrokkenen erover twijfelde dat de kandidaat de verklaring had ondertekend. Geoordeeld werd daarom dat de schrapping ongedaan moest worden gemaakt.¹⁰

Beroep tegen verkeerde vermelding voorletters

Het beroep richtte zich tegen het besluit van het centraal stembureau van de gemeente Gemert-Bakel van 4 februari 2022, waarbij op plaats 3 van de lijst met de aanduiding 'Sociaal Gemert-Bakel'

⁸ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@128351/202108026-1-a2/>

⁹ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@128380/202108101-1-a2/>

¹⁰ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129851/202200845-1-a2/>

een kandidaat stond vermeld met de verkeerde voorletters. Het centraal stembureau had bij het onderzoek van de lijst niet geconstateerd dat de voorletters verkeerd waren en had niet de gelegenheid geboden om dit te herstellen. De kandidaat ging daartegen in beroep. De Afdeling oordeelde dat de vermelding van de kandidaat moest worden gecorrigeerd.¹¹

Beroep tegen verkeerde vermelding voornaam

Een kandidaat stond op de lijst met daarboven de aanduiding 'Studenten Techniek in Politiek (STIP)' in de gemeente Delft met in plaats van haar roepnaam haar achternaam. De indiener van de lijst ging hier, samen met de kandidaat, tegen in beroep. Het centraal stembureau van de gemeente Delft gaf aan dat de roepnaamkeuze niet goed gecontroleerd kan worden aangezien dit gegeven niet in de basisregistratie personen (BRP) is opgenomen. De Afdeling erkent dat, maar oordeelde dat het centraal stembureau zonder nader onderzoek had kunnen constateren dat de gekozen naam evident de achternaam was van de kandidaat en niet haar roepnaam. Het beroep werd daarom gegrond verklaard en de vermelding van de voornaam werd aangepast.¹²

Beroep tegen vastgestelde aantal kandidaten op een lijst

Het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad van Someren had de lijst met daarop elf kandidaten en de aanduiding 'Partij van de Arbeid (P.v.d.A)' geldig verklaard. De indiener van de kandidatenlijst betoogde dat er hierbij een vergissing was gemaakt en er eigenlijk twaalf kandidaten op de lijst moesten staan. De Afdeling oordeelde dat het beroep geen grond vormde om de twaalfde kandidaat alsnog toe te voegen nu de door de groepering ingediende lijst er slechts elf bevatte.¹³

Beroep tegen plaatsing van een kandidaat op de lijst

Voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad Noordwijk was een lijst ingediend met daarboven de aanduiding 'Lijst Salman Noordwijk'. Van één kandidaat ontbrak de instemmingsverklaring. Het centraal stembureau van de gemeente Noordwijk had bij het onderzoek van de lijst niet geconstateerd dat de verklaring ontbrak en had de kandidaat daarom op de lijst laten staan. De indiener van de lijst ging hiertegen in beroep. De Afdeling oordeelde dat het centraal stembureau ten onrechte de kandidaat op de lijst had laten staan en besloot dat de kandidaat alsnog van de lijst moest worden gehaald omdat deze niet met plaatsing had ingestemd.¹⁴

¹¹ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129834/202200846-1-a2/>

¹² <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129769/202200841-1-a2/>

¹³ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129841/202200880-1-a2/>

¹⁴ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129766/202200829-1-a2/>

Beroep tegen plaatsing van kandidaten op de lijst

Het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad van Duiven had enkele lijsten vastgesteld. Een kiezer voerde aan dat dertien kandidaten op zes geldig verklaarde kandidatenlijsten de afgelopen raadsperiode als lid van de gemeenteraad of als lid van het college van burgemeester en wethouders hun taken niet naar behoren hadden uitgevoerd en vond dat de kandidaten om die reden geschrapt hadden moeten worden. De Afdeling oordeelde dat een centraal stembureau alleen in een limitatief aantal gevallen een kandidaat van de lijst kan schrappen en dat hiervan geen sprake was.¹⁵ De kandidaten konden dus op de lijst blijven staan.

Beroep tegen geldigverklaring van een lijst

Het beroep richtte zich tegen het besluit van het centraal stembureau van 4 februari 2022 over de geldigheid van twee kandidatenlijsten voor de verkiezing van de leden van de gemeenteraad van Arnhem. Daarbij heeft het centraal stembureau een ingeleverde kandidatenlijst met de aanduiding 'Arnhemse Ouderen Partij' ongeldig verklaard en een andere lijst met dezelfde aanduiding geldig verklaard. Niet in geschil was dat de eerste lijst niet voldeed en daardoor niet geldig kon worden verklaard. Ten aanzien van de tweede lijst betoogde een kiezer dat deze onjuist tot stand was gekomen omdat de leden van de partij niet bij de samenstelling waren betrokken. De Afdeling wees het beroep af.¹⁶ De wijze waarop de lijst tot stand was gekomen valt buiten het toetsingskader van de Kieswet en kan dus geen grond zijn om het besluit van het centraal stembureau onjuist te achten.

Beroep tegen verkeerde vermelding geslacht

Een kandidaat in de gemeente Oldenzaal stond op de lijst met de toevoeging '(v)' ter aanduiding van het geslacht van de kandidaat. De kandidaat ging daartegen in beroep en betoogde dat de geslachtsvermelding '(m)' moest zijn. Het centraal stembureau had bij het onderzoek van de lijst niet geconstateerd dat de vermelding afweek van de gegevens die in de basisregistratie personen (BRP) staan en steunde het verzoek om de geslachtsvermelding op de kandidatenlijst te corrigeren. De Afdeling oordeelde dat de vermelding van de kandidaat moest worden gecorrigeerd.¹⁷

Beroep tegen verkeerde vermelding geslacht

Een kandidaat in de gemeente Barneveld stond op de lijst met de toevoeging '(v)' ter aanduiding van het geslacht van de kandidaat. De indiener van de lijst ging daartegen in beroep en betoogde dat de geslachtsvermelding '(m)' moest zijn. Het centraal stembureau had bij het onderzoek van de lijst niet geconstateerd dat de vermelding afweek van de gegevens die in de basisregistratie

¹⁵ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129833/202200848-1-a2/>

¹⁶ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129832/202200875-1-a2/>

¹⁷ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129839/202200851-1-a2/>

personen (BRP) staan en had niet de gelegenheid geboden om dit verzuim te herstellen. De Afdeling oordeelde dat de vermelding van de kandidaat moest worden gecorrigeerd.¹⁸

Beroep tegen geldigheid van de verkiezing

Bij besluit van 29 maart 2022 heeft de gemeenteraad van Oegstgeest de verkiezing van zijn leden rechtmatig verklaard. Een kiezer ging tegen die vaststelling in beroep. De Afdeling oordeelde dat er geen beroep kan worden ingesteld tegen een besluit inzake de vaststelling van de uitslag bij verkiezingen van de leden van vertegenwoordigende organen omdat de Algemene wet bestuursrecht deze mogelijkheid uitsluit. De Afdeling verklaarde zich daarom onbevoegd om over het beroep te oordelen.

Beroep tegen plaatsing van een kandidaat op de lijst

Een ouder ging in beroep tegen de plaatsing van haar minderjarige zoon op blanco lijst 7 in de gemeente Winterswijk. De Afdeling oordeelde dat een kandidaat alleen van een kandidatenlijst kan worden geschrapt als zich een of meer van de in de Kieswet limitatief opgesomde gebreken voordoet. Daarvan was in dit geval geen sprake en voor een vereiste toestemming van het ouderlijk gezag bood de Kieswet geen ruimte. Zo'n toestemming zou er volgens de Afdeling toe leiden dat iemand wordt beperkt in het uitoefenen van het grondwettelijk gewaarborgde passief kiesrecht. Het beroep werd daarom ongegrond verklaard.¹⁹

¹⁸ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129842/202200877-1-a2/>

¹⁹ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@129768/202200834-1-a2/>

Vorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen 2022
in Nijmegen
Foto: ANP | Marcel Krijgsman

6. Kennis en communicatie

Informatiepunt Verkiezingen

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 werd van 1 november 2021 tot en met 15 april 2022 het Informatiepunt Verkiezingen ingesteld. Het Informatiepunt behandelde 4.711 vragen, waarvan de meeste werden gesteld door gemeenten (3.330 vragen), gevolgd door burgers (734 vragen) en politieke partijen (562 vragen). Eind 2022 ging een nieuw Informatiepunt van start, met het oog op de verkiezingen in maart 2023.

Website

De Kiesraad biedt via de website www.kiesraad.nl actuele informatie over het verkiezingsproces aan gemeenten, provincies, politieke partijen, beleidsmakers, journalisten en kiezers. Naast informatie over het verkiezingsproces zijn hier de adviezen van de Kiesraad, benoemingen van parlementsleden, registraties van partijnamen, uitslagen van verkiezingen en belangrijke data in het verkiezingsproces te vinden. In 2022 raadpleegden 1.123.168 bezoekers de website.

Webinars

Voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen organiseerde de Kiesraad in samenwerking met de NVVB en het Ministerie van BZK drie webinars voor gemeenten en centraal stembureauleden.

In ieder webinar werd een hoofdtaak van het centraal stembureau besproken: de registratie van partijnamen, het proces van kandidaatstelling en de rol van het centraal stembureau bij de uitslagvaststelling en benoeming van gemeenteraadsleden. Naast de webinars zijn voor elk thema handleidingen opgesteld en gedeeld met gemeenten. Met het oog op de verkiezingen voor de Provinciale Staten en waterschappen vonden twee online bijeenkomsten plaats over de controles die worden uitgevoerd op de optellingen van verkiezingsuitslagen.

Databank Verkiezingsuitslagen

De databank bevat verkiezingsuitslagen vanaf 1848. Deze uitslagen zijn te vinden op www.verkiezingsuitslagen.nl. In de Databank Verkiezingsuitslagen staan uitslagen van de verkiezingen voor de Eerste Kamer, Tweede Kamer, Europees Parlement, Provinciale Staten, gemeenteraden, herindelingen, waterschappen (sinds 2015), landelijke referenda en eilandsraden (sinds 2010).

De Kiesraad stelt de uitslagen van recente verkiezingen ook beschikbaar als EML-bestanden via data.overheid.nl. In oktober 2022 is de hosting van de databank elders ondergebracht en zijn de prestaties van de databank verbeterd. De Kiesraad kan nu na een verkiezing eenvoudiger en sneller verkiezingsuitslagen voor de burger toegankelijk maken.

Wet open overheid (Woo)

Op 1 mei 2022 trad de Wet open overheid (Woo) in werking. Deze wet regelt het recht op informatie over alles wat de overheid, inclusief de Kiesraad, doet. De Woo vervangt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Kiesraad ontving in 2022 één Woo-verzoek. De gevraagde informatie was echter al openbaar toegankelijk. De verzoeker is de vindplaats van de betreffende informatie geweest.

Het tellen van stemmen in de Fokker terminal in Den Haag
Foto: ANP | Lex van Lieshout

7. Netwerk – nationaal en internationaal

Nationaal

In het kader van zijn werkzaamheden op het gebied van verkiezingen, heeft de Kiesraad regelmatig contact met allerlei verschillende organisaties en instellingen op nationaal niveau. Enkele van onze belangrijke stakeholders zijn:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ook in 2022 vond regelmatig overleg plaats met bestuurlijke en ambtelijke vertegenwoordigers van het Ministerie van BZK, over zowel beleids-, wetgevings- als beheerszaken.

Staten-Generaal

Met zowel de (griffies van de) Eerste als Tweede Kamer vond contact plaats over de benoemingen van nieuwe Kamerleden in tussentijdse en tijdelijke vacatures.

VNG en NVVB

Structureel vond overleg plaats met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken.

Hoge Colleges van Staat en adviescolleges

De Kiesraad onderhoudt contact met de Hoge Colleges van Staat en andere wettelijke adviescolleges. Op het terrein van bedrijfsvoering werd informatie uitgewisseld met de Hoge Colleges van Staat. Ook met de wettelijke adviesraden deelde de Kiesraad kennis en informatie.

Internationaal

De Kiesraad onderhoudt af en toe ook contact met verschillende internationale organisaties en instellingen.

Uitwisselingen

In april 2022 was er een uitwisseling met de Ethiopische kiescommissie op uitnodiging van The Netherlands Institute for Multiparty Democracy (NIMD).

In juli 2022 ontving de Kiesraad een groep Amerikaanse studenten en hun professor politicologie die een zomercursus 'gemeentelijke politiek in Nederland' volgden aan de Northeastern University in Boston. Zij waren vooral geïnteresseerd in onze organisatie en de Nederlandse Kieswet en kregen hierover een presentatie.

Verkiezingswaarnemingen

In 2022 stuurde de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) een zogeheten Needs Assessment Mission naar Nederland om te onderzoeken of waarneming 'nodig' was bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022. Er is in een uitgebreid rapport besloten om geen waarneming namens de OVSE-ODIHR te sturen. In februari 2022 bezocht de OSVE de Kiesraad en ontving een presentatie.

Het Congres van Lokale en Regionale Overheden (Raad van Europa) en Democracy Volunteers hebben de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022 wel waargenomen. Ook bezochten beide organisaties in maart 2022 de Kiesraad, waar zij een presentatie ontvingen.

Het tellen van stemmen in de Fokker terminal in Den Haag
Foto: ANP | Lex van Lieshout

8. Financiën

De begroting van de Kiesraad is ondergebracht in Hoofdstuk IIB van de Rijksbegroting: Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, onder beleidsartikel 9 'Kiesraad'.

De Kiesraad voert zelf het beheer over zijn begroting. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal en voor de begroting van de Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten van de Gouverneurs en de Kiesraad. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de minister en de Colleges, waarin recht wordt gedaan aan hun staatsrechtelijke positie.²⁰

Besteedbaar budget

De vastgestelde begroting van de Kiesraad bedroeg in 2022 € 6.074.000. Hieraan werd bij de 1^e suppletoire begroting € 5.486.000 toegevoegd voor het begeleiden van de implementatie van het Digitaal Hulpmiddel Verkiezingen (DHV) en het ondersteunen van de huidige verkiezingssoftware OSV2020, zodat die functioneel blijft totdat het DHV volledig is geïmplementeerd. Daarnaast zijn gelden overgeboekt vanaf de begroting van het Ministerie van BZK voor personele ondersteuning

²⁰ Zie Comptabiliteitswet 2001, artikel 19

van de transitie van de Kiesraad naar verkiezingsautoriteit en de daarmee samenhangende (voorbereiding op) enkele nieuwe taken van de Kiesraad.

Bij gelegenheid van de 2^e suppletoire begroting werd in totaal € 2.734.000 toegevoegd: een herverdeling van de begrote gelden voor DHV heeft plaatsgevonden om de ontwikkelkosten te dekken, de LPO-middelen (Loon- en Prijsontwikkeling) en de Eindejaarsmarge zijn toegekend. Daarnaast is een bedrag in mindering gebracht in verband met een verwachte onderuitputting als gevolg van een verlate personele instroom. Van het totale budget is € 13.240.000 uitgegeven.²¹

Vergoeding voorzitter en leden Kiesraad

De Kiesraadleden ontvingen in 2022 een financiële vergoeding. De voorzitter ontving per maand een vergoeding gebaseerd op 0,3 fte in schaal 18 volgens het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren (BBRA). De leden van de Kiesraad ontvingen een vergoeding van € 306,69 (tot 1 juli 2022) of € 316,50 (vanaf 1 juli 2022) per vergadering en een reiskostenvergoeding. Als gevolg van de Wet normering topinkomens (WNT) geldt voor de voorzitter en de leden van de Kiesraad de rapportageplicht WNT. Deze normering geldt ook voor de ambtelijke staf.

²¹ Zie IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, Jaarverslag, Artikel 9 Kiesraad.
<https://www.rijksfinancien.nl/visuals/2022/begroting/uitgaven/IIB/9>